

Nr 130.

Av herr Wahlund m. fl., om revision av familjebeskattningen.

Principerna för det nuvarande systemet för påförande av statlig inkomst- och förmögenhetsskatt infördes i Sverige vid 1919 års riksdag. Man utgick därvid ifrån att det belopp, det s. k. ortsavdraget, som ansågs oundgängligen nödvändigt för den skattskyldiges livsuppehälle, borde undantagas från beskattning. I vissa fall tillkom ett s. k. familjeavdrag, varigenom den skattskyldiges nödvändiga utgifter för av honom försörjda familjemedlemmar ej beskattades. Detta avdrag var alltså beroende av de försörjda familjemedlemmarnas antal.

Grunderna för familjebeskattningen bibehöllos i stort sett oförändrade under 1920-talet och större delen av 1930-talet. År 1937 framlade 1936 års skattekommitté ett betänkande, vilket bl. a. innehöll vissa förändringar i bestämmelserna rörande familjebeskattningen. Förslaget blev i huvudsak godkänt av 1938 års riksdag. Det då beslutade systemet för statlig inkomst- och förmögenhetsskatt gäller fortfarande.

Bestämmelserna innebära som bekant numera i huvudsak följande. Efter vissa s. k. allmänna avdrag från den skattskyldiges sammanlagda inkomster återstår den s. k. *taxerade inkomsten*. Sedan 1/100 av nettoförmögenheten tillagts, erhålles det *taxerade beloppet*. För skattskyldig utan försörjningsplikt göres ett *grundavdrag*. Skattskyldig med försörjningsplikt åtnjuter dessutom familjeavdrag. Grundavdraget och familjeavdraget utgöra tillsammans *ortsavdraget*. Sedan dessa avdrag verkställts och den s. k. bankningsregeln tillämpats kvarstår det *beskattningsbara beloppet*, på vilket skattesatserna appliceras.

Ett skattefritt existensminimum var sålunda grundtanken i den ursprungliga skattelagstiftningen. Emellertid ha ortsavdragen sedermera använts som instrument i det vällovlige syftet att åstadkomma en standardförbättring för skattskyldiga med försörjningsbörda. Avdragen ha därför för dessa kategorier höjts över vad som kan anses motsvara existensminimum. Härigenom ha dock i det nuvarande skattesystemet uppstått verkningar, vilka få anses vara mindre lyckliga. Bland dessa må här anföras följande.

1. Ortsavdragen utgöra en skattefri del av inkomsten. På grund av skatteskalans progressivitet medför detta, att den skattefria inkomsten blir mera värd ju högre upp i inkomstklasserna man kommer:

Mellersta ortsgrupp. Hustrun utan inkomst. Mannens taxerade belopp, kr.	Skattelindring, kronor, vid								
	giftermål			första barnet			tredje barnet		
	1938 ¹⁾	1939 ²⁾	1943 ²⁾	1938 ¹⁾	1939 ²⁾	1943 ²⁾	1938 ¹⁾	1939 ²⁾	1943 ²⁾
2.000	17	47	74	9	22	32	2	—	—
4.000	28	83	130	28	66	103	13	33	52
6.000	31	109	168	33	80	124	28	79	124
10.000	42	219	305	40	95	144	38	128	196
15.000	67	361	536	68	143	213	64	218	292
25.000	90	483	668	91	192	265	91	292	403
50.000	114	728	954	116	289	379	114	439	575

1) Inkl. kommunal progressivskatt. 2) Inkl. värnsskatt.

Det förefaller ur såväl befolkningspolitiska som andra synpunkter rimligt, att skatteminskningen vid ökat barnantal (försörjningsbörda) skall stå i viss proportion till barnkostnaderna (försörjningskostnaderna). Barnkostnaderna stiga visserligen med ökad inkomst, men ingalunda progressivt såsom den i tabellen redovisade skattelindrings-effekten av ortsavdragen.

2. På grund av att skattesatserna appliceras på den beskattningsbara inkomsten och att man alltså ej behöver skatta för ett belopp som motsvarar ortsavdraget, kommer den skattelättnad, som ges vid ökad försörjningsbörda, att (i kronor räknat) variera med skattesatsens höjd. Det kan inte vara rimligt, att skattelindringarna för familjerna skola variera med skattesatsen och ytterst med statsutgifternas storlek. Sett ur befolkningspolitiska synpunkter har emellertid detta system nu under krigsåren medfört, att när skatterna ha stigit, har avdraget vid giftermål och för barnen, i kronor räknat, flerdubblats (se tabellen). Det är troligt, att denna ökade differentiering efter försörjningsbörda i skattebeloppens storlek gynnsamt påverkat utvecklingen av äktenskapsfrekvens och födelsetal. Det måste anses vara av största betydelse, att dessa skatteskillnader konserveras, så att, när skatteminskning en gång blir möjlig, den befolkningspolitiska vinsten kan bestå. Skatten skall sålunda då minska för såväl ensamstående, barnlösa som barnfamiljer, men skillnaden i kronor räknat mellan dessa kategoriers skatter bör som princip kvarstå oförändrad med endast de modifikation, som särskilda förhållanden eller önskemål kunna påkalla.

3. På grund av att familjeavdraget höjts över vad som kan betecknas som existensminimum (det värde som ursprungligen avsågs), har resultatet blivit, att allt större delar av befolkningen blivit skattefria. 1941 års familjebeskattningsakunniga påpekade bl. a., att "den övervägande delen av familjeförsörjarna med barn betalar ingen eller så

ringa skatt till staten, att skattens eftergivande icke skulle medföra någon nämnvärd lindring i deras försörjningsbörda. Till belysande av det sagda må här nämnas, att av hela antalet *t a x e r a d e* familjer med barn betala två femtedelar icke någon som helst inkomst- och förmögenhetsskatt till staten". Av familjerna med 4—6 barn äro drygt tre fjärdedelar skattefria. Stora delar av de svenska familjeförsörjande inkomsttagarna debiteras sålunda icke någon statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Det är naturligt, om detta förhållande i många fall medför ett bristande intresse för såväl skattesatsernas storlek som statsutgifternas omvårdnad. Det kan för övrigt inte vara förenligt med demokratisk livssyn, att stora folkgrupper sålunda äro ställda utanför det egna samhällets ekonomiska problem. På grund av att just barnfamiljerna i så stor utsträckning falla under den inkomstgräns, under vilken ingen statsskatt betalas, kunna dessa (enkannerligen befolkningen i de lägsta inkomstklasserna) icke befolkningspolitiskt påverkas genom förändringar i det nuvarande skattesystemet.

Ovan anförda synpunkter leda konsekvent fram till att man bör avskaffa familjeavdragen (barnavdragen) för barnfamiljer och ersätta dessa avdrag med till försörjningskostnaderna avpassade fasta, direkta skatteavdrag för varje barn (eventuellt för andra försörjda, exempelvis föräldrar och studerande ungdom).

Om skatteavdraget skall vara lika för alla barn eller stiga med inkomstens storlek kan diskuteras. Skattelindringen för barnfamiljerna kan betraktas som en ersättning från samhället för att familjerna genom barnen säkerställa vår framtida försörjning eller som en ersättning till landsbygdens folk för att det säkerställer stadsbygdens behov av arbetskraft. Ur denna synpunkt borde skatteavdraget rimligen vara lika för varje svenskt barn. Emellertid kan det anses förmånligt att i skattebeloppen bibehålla en ungefärlig överensstämmelse med den nuvarande beskattningen, om också en exakt överensstämmelse icke behöver eftersträvas. Det väsentliga är, att familjeavdragen ersättas med ett ur skattesatsens höjd oberoende direkt avdrag på skattsedeln (för barnfamiljer respektive för andra försörjningstygda).

Man kan diskutera avdragens storlek, och det är självfallet, att samhället inte på en gång kan skipa full rättvisa mellan samhällsmedborgarna efter deras olika försörjningsbörda, ty detta måste ske successivt för att man skall undvika svåra ekonomiska rubbningar. För de högre inkomstklasserna torde en lämplig avvägning i skattetrycket efter försörjningsbörda måhända nödvändiggöra ett skattesystem, i stort sett likartat med det nuvarande vad beträffar skatteskillnaderna (i kronor räknat) mellan ensamstående och familjer med olika försörjningsbörda (barnantal). Systemet bör emellertid tekniskt utformas

så, att dessa skatteskillnader komma att bestå, när en gång skattesatsen sänkes.

Så snart differensen i skatt mellan familjer med olika barnantal nedgår till såg 200 kronor per barn (vi följa *härvidlag* 1941 års familjebeskattnings-sakkunnigas förslag), bibehålles detta fixa barnavdrag konstant i de lägre inkomstklasserna. 200 kronor per barn skulle alltså utan behovsprövning som barnbidrag avdragas från skattebeloppet. Om skillnaden mellan den debiterade bruttoskatten och barnbidragen blir negativ, bör denna skillnad utbetalas till den skattskyldige. Huruvida beloppet skall utbetalas kontant eller in natura, må här lämnas därefter i avvaktan på befolkningsutredningens hithörande förslag.

De lägsta, ej skattepliktiga inkomsttagarna skulle alltså årligen utbetomma ett barnbidrag på 200 kronor per barn. Summan måste snarast anses låg, ty det vore rimligt att fixera bidraget så, att det helt täckte barnkostnaderna, åtminstone i de allra lägsta inkomstklasserna. Härigenom skulle vinnas, att ingen familj i vårt land skulle tvingas att som nu anlita den offentliga hjälpverksamheten av den anledningen, att man skaffat sig barn. Det må påminnas om att under det sista fredsåret 1939, ett normalt högkonjunkturår, 14 % av Sveriges 3—4 barnfamiljer och 24 % av 5 och flerbarnsfamiljerna hade understöd från fattigvården; för de barnlösa familjerna var motsvarande siffra 7 %.

Med hänsyn till att man till en början genomför ett barnbidragsbelopp, som ej ens i de lägsta inkomstklasserna täcker barnkostnaderna, kan det måhända övervägas, huruvida ett större bidrag per barn bör utgå till tre- och flerbarnsfamiljerna, något mindre till tvåbarnsfamiljerna o. s. v., även om systemet härigenom bleve mera tillkrånglat.

Vi sakna anledning att här närmare beröra, huru ett allmänt barnbidragssystem bör utformas. Denna fråga är för närvarande under behandling inom befolkningsutredningen. Det förefaller troligt, att den skatteutredning, som nedan föreslås, direkt kan utnyttja befolkningsutredningens hithörande förslag och undersökningar.

Som emellertid frågan om ett barnbidragssystem intimt sammanhänger med de skattetekniska åtgärder, som här åsyftas, vilja vi helt kort beröra kostnaderna för barnbidragen. Om man skulle tillföra alla svenska barn under 16 års ålder 200 kronor om året, skulle detta innebära en årlig kostnadssumma på 280 miljoner kronor. Härifrån avgår en svarberäknad del av de skattedifferenser (se tabellen), vilka redan nu utgå för barnen, och dessutom i de lägre inkomstklasserna en likaledes svarberäknad summa i form av minskade socialutgifter. Man torde emellertid kunna utgå från att ett barnbidragssystem av här skisserad typ kommer att kräva en nettokostnad av *storleksordningen* 200 miljoner kronor om året.

Summan kan förefalla stor, även om man betänker, att den mellan olika samhällsmedborgare representerar en omfördelning, som upp bäres av starka rättviseskäl. Man må emellertid ihågkomma, att utgiften representerar en investering i vår värdefullaste framtidstillgång, barnen. Summan utgör emellertid blott en ringa del av vad vi villigt offra på riksförsvaret. Då det nu gäller att bygga upp ett befolkningsförsvaret, synes det rimligt, att man när så blir möjligt, eventuellt etappvis, flyttar över utgifter från riksförsvaret och krisförsörjningen till befolkningsförsvaret.

I första hand kan man då tänka sig, att ett belopp, motsvarande vad som hittills har utgått till hustru och barn i form av krigsfamiljebidrag, efter freden överföres till barnbidragen. I andra hand böra även de summor, som nu utbetalas såsom prisrabatter till barnen, ingå i ett barnbidragssystem.

Det är troligt, att krigsfamiljebidragen och prisrabatteringen medverkat till att under detta krig äktenskapsfrekvens och födelsetal ökat i motsats till vad fallet var under förra världskriget. Huru mycket dessa hjälpformer kunna ha inverkat, är icke möjligt att precisera. Man vet mycket litet om orsakerna bakom den nuvarande glädjande befolkningsutvecklingen, men det bör kanske just därför vara ytterst angeläget att icke rubba någon av de faktorer, som *kan* ha spelat någon roll för denna utveckling. Det är uppenbart, att man, när kriget slutar, måste ha en plan klar, som då omedelbart eller eventuellt successivt kan genomföras. Man bör ej riskera, att ett bortfall av de befolkningspolitiska åtgärder, som krigsfamiljebidrag och prisrabattering jämte skattehöjning i realiteten inneburit, kan få en fruktsamhetsänkande effekt.

Oavsett att tvingande befolkningspolitiska synpunkter motivera en omläggning eller i varje fall en grundlig översyn av det nuvarande skattesystemet och att en utredning med detta uppdrag tillsättes, är det ur andra synpunkter nödvändigt att åtminstone överarbeta vårt skattesystem. Tre olika statsskatter (förutom omsättningsskatten) påföras, som bekant, nämligen bottenskatt, tilläggskaft och värnskatt med olika satser. Om man i detta sammanhang bortser från de uppenbara olägenheter, som äro förknippade med det förhållandet, att skatten icke erlägges vid källan, är det dessutom ytterligt svårt för den enskilde att själv räkna ut, vad han egentligen har att betala. Det är vidare förenat med mycket stora svårigheter för statsmakterna att på ett enkelt och tillförlitligt sätt överblicka följderna av skatteändringar.

Det skulle därför vara fördelaktigt med ett sådant skattesystem, i vilket samtliga nuvarande statsskatter voro ersatta med en, som utginge efter vissa skalor, upprättade enligt en given, enkel matematisk formel.

I ett sådant system skulle endast formeln behöva ändras vid skatthöjningar eller skattesänkningar, vars resultat alltid skulle kunna beräknas.

Den i föreliggande motion föreslagna utredningen skulle även få i uppdrag att utreda och framlägga förslag rörande andra med familjebeskattningen sammanhängande problem, exempelvis sambeskattningen av makar, skattelindring för föräldrar, vilka tidigare uppfostrat barn, skattelindring vid försörjningsbörd för föräldrar, studerande ungdom etc., spörsmål som delvis tidigare behandlats av 1941 års familjebeskattningskommittén.

Det är givetvis påkallat, att den föreslagna kommittén, som skulle anknyta till de utredningar, som utförts av 1941 års familjebeskattningskommittén, står i intim kontakt med socialvårdskommittén och med befolkningsutredningen.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställa undertecknade,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle ha till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre, skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörd.

Stockholm den 21 januari 1944.

<i>S. G. W. Wahlund.</i>	<i>Erik von Heland.</i>	<i>Arthur Heiding.</i>
<i>Gust. Elofsson</i> i Vä.	<i>Gust. E. Andersson</i> i Södergård.	<i>B. A. Nilsson.</i>
<i>Gunnar Lodenius.</i>	<i>John Gustavson</i> i Guntorp.	<i>Gustav Hallagård.</i>
<i>Jones Erik Andersson</i> i Ovanmyra.	<i>K. A. Westman.</i>	<i>Arvid De Geer.</i>
<i>Ivar Persson.</i>	<i>C. P. V. Gränebo.</i>	